

У світлі кричущих порушень прав українських дітей через їхню незаконну депортацію з окупованих територій України, Україні надзвичайно важлива підтримка від міжнародних правозахисних організацій, адже саме час всім разом вжити необхідні заходи для припинення цих порушень, а також для повернення українських громадян на їх Батьківщину з подальшим притягненням винних осіб до юридичної відповідальності.

Список використаної літератури:

1. Депортація громадян України з території ведення активних бойових дій з тимчасово окупованої території України на територію Російської Федерації та Республіки Білорусь. Аналітичний звіт. URL: https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2023/01/deportation_ukr.pdf.
2. Діти війни. URL: <https://childrenofwar.gov.ua/about-us/>
3. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
4. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

УДК 347.921.3

Андрій ПЕТРОВСЬКИЙ,

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ТРЕТІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Статтею 3 Конституції України визначено головний принцип державної політики в галузі забезпечення прав людини і громадянина. Відповідно до ст. 21 Основного Закону України права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними [1]. Одним із фундаментальних прав людини є право на судовий захист і на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, яке з-поміж інших гарантованих Конституцією України прав є складовою конституційно-правового статусу як сукупності правосуб'єктності людини, її прав, свобод і обов'язків та і їх гарантій.

Реалізацію цивільних прав та обов'язків забезпечує цивільний процес, яким регулюється вирішення цивільних спорів. З-поміж учасників цивільних процесуальних відносин окрему групу становлять особи, які беруть участь у розгляді справи. Залежно від виду провадження цивільного судочинства виокремлюють специфічних суб'єктів, котрі

беруть участь лише у конкретному виді провадження. Одним з важливих аспектів цивільного процесу є правовий статус третіх осіб, які не є безпосередніми учасниками справи, проте з огляду на свої права чи обов'язки мають певний інтерес у її вирішенні.

У вітчизняному цивільному процесі правовий статус цих осіб регулюється як Цивільним процесуальним кодексом (далі – ЦПК) України [2], так і іншими нормативно-правовими актами. Треті особи як суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин вступають у справу, провадження в якій вже відкрито, з метою захисту особистих суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів. Вступ і участь цих осіб у справу вважаються важливими процесуальними діями. Зокрема, у справах позовного провадження учасниками справи є сторони й треті особи, а також представники сторін і третіх осіб; у справах окремого провадження учасниками справи є заявники, інші заінтересовані особи. У справах можуть також брати участь органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб (ст. 42 ЦПК України).

Отже, треті особи – це особи, які мають певну матеріально-правову (у разі, якщо винесене судове рішення може порушити матеріальні права третьої особи або стати підставою для сторони вимагати від неї відшкодування збитків [3, с. 206]) і процесуально-юридичну (прагнення особи, яка бере участь у справі, досягти певного процесуального результату у формі судового рішення) заінтересованість у справі.

На відміну від матеріально-правового, процесуально-юридичний інтерес – це функціональна ознака особи, яка бере участь у справі, що виражається у її прагненні досягти певного процесуального результату у формі відповідного судового рішення, що відповідає функціональній призначенню участі цього суб'єкта у розгляді та вирішенні цивільної справи [4, с. 34]. Варто зазначити, що процесуально-юридичною заінтересованістю наділені особи, які беруть участь у справах позовного провадження.

Своєю чергою, у разі якщо суд, вирішуючи питання про відкриття провадження у справі або готуючи справу до розгляду, встановить, що рішення суду може вплинути на права та обов'язки осіб, які не є стороною у справі, такі особи залучаються до участі у справі як треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору. Їхні процесуальні права та обов'язки встановлюються ст. 43 ЦПК України. Таким чином, вступ у справу третьої особи не тягне за собою розгляду справи спочатку, тобто на таких осіб не поширюються права, передбачені ст. 49 цього Кодексу [2].

Зі змісту наведених норм вбачається, що третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, має перебувати з однією із сторін у матеріальних правовідносинах, які в результаті прийняття судом рішення у справі зазнають певних змін. Своєю чергою, підставою для

вступу (залучення) в судовий процес третьої особи є її заінтересованість у результатах вирішення спору – ймовірність виникнення в майбутньому в неї права на позов або пред'явлення до неї позовних вимог зі сторони позивача чи відповідача. Водночас предмет спору повинен перебувати за межами цих правовідносин, інакше така особа може мати самостійні вимоги на предмет спору. Для таких третіх осіб неможливий спір про право з протилежною стороною у зазначеному процесі. Якщо такий спір допускається, то ця особа повинна мати становище співвідповідача у справі, а не третьої особи [5].

Важливо, що не можна покладати на третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, будь-які матеріально-правові обов'язки, а також встановлювати чи захищати їхні права, тобто винести рішення або ухвалу суду про права чи обов'язки цих третіх осіб [6].

Очевидно, що суд не має права покладати будь-які матеріально-правові обов'язки, а також встановлювати обов'язки чи захищати права осіб, залучених до участі у справі як треті особи, які не заявляють самостійних вимог, процесуальний статус яких не змінювався протягом усього часу розгляду справи [5].

Відтак, недоцільно на третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, покладати будь-які матеріально-правові обов'язки, встановлювати чи захищати їхні права, а так само виносити рішення чи ухвалу суду про права чи обов'язки таких осіб.

З урахуванням вищевикладеного можемо дійти висновку, що треті особи – це особи, які не є безпосередніми учасниками судової справи, проте мають певний інтерес у її вирішенні, тому що у разі прийняття судового рішення їхні права чи обов'язки можуть бути порушені. Такі особи можуть бути особами, на яких покладено зобов'язання виконати рішення суду, або особами, чий права порушуються у разі прийняття неправильного рішення.

Залежно від прояву матеріально-правової заінтересованості третіх осіб поділено на два види: треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору; треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору. Якщо суд, вирішуючи питання про відкриття провадження у справі або готуючи справу до розгляду, встановить, що рішення суду може вплинути на права та обов'язки осіб, які не є стороною у справі, такі особи залучаються до участі у справі як треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору.

Правовий статус третіх осіб у цивільному процесі України гарантує реалізацію їхніх прав та інтересів в судовому порядку і забезпечення справедливості та рівності усіх перед законом. Треті особи мають право бути повідомлені про судові дії, які стосуються їхніх інтересів, а також долучитися до судового процесу через представника, відстоювати свої права, наводити свої аргументи й надавати свої докази.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.08.2023).
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV. Редакція від 15 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 10.11.2023).
3. Рябченко Ю. Ю. Особливості участі третіх осіб у справах про захист прав споживачів. *Право і Безпека*. 2011. № 4. С. 206–210.
4. Цивільний процес: навч. посіб. / за ред. Ю. В. Білоусова. К.: Прецедент, 2005. 293 с.
5. Морозов Є. О. Статус третьої особи без самостійних вимог в судовому процесі. *Поради юриста: інформаційно-правовий портал*. 18 берез. 2023 р. URL: <https://porady.org.ua/status-tretoi-osoby-bez-samostiynukh-vymoh-v-sudovomu-protsesi>
6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 25 червня 2019 р. у справі № 910/17792/17. *Zakon Online/ Право знати*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/83000777>

УДК: 347.9

Євген БОЛЮБАШ,

*здобувач наукового ступеня доктора філософії
кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

Андрій ПЕТРОВСЬКИЙ

ОСОБЛИВОСТІ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ НАРОДЖЕННЯ АБО СМЕРТІ ОСОБИ

Національна правова система побудована за принципом верховенства права і взаємної відповідальності держави та особи. Особливого значення набуває захист прав людини й впровадження європейських правових стандартів у нормотворчу і правозастосовну практику. Не є винятком і сфера цивільного судочинства, де зачіпаються права, свободи та законні інтереси людини.

Статтею 15 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України передбачено право кожної особи на своїх захист цивільних прав та інтересів у разі їх порушення, невизнання або оспорювання; ч. 1 ст. 16 – також право особи